

ٲریت فرزندان

تألیف:

عبدالقادر شیخ ابراهیم

مترجم:

نور النساء ملازاده

عنوان کتاب:

تربیت فرزندان

نویسنده:

عبدالقادر شیخ ابراهیم

مترجم:

نور النساء ملازاده

موضوع:

آداب و تربیت

نوبت انتشار:

اول (دیجیتال)

تاریخ انتشار:

اسفند (حوت) ۱۳۹۴ شمسی جمادی الاول ۱۴۳۷
هجری

منبع:

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده
است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaiislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

- مقدمه مترجم ۳
- حقوق فرزند بر والدین ۶
- ۱- وظیفه‌ی مادر در برابر طفل خود - شیر دادن به کودک خویش
..... ۹
- ۲- وظیفه‌ی پدر در قبال فرزند نفقه دادن به او است ۱۰
- ۳- تعلیم و تربیت فرزندان، وظیفه‌ی دیگر پدر است ۱۲
- ۴- وظیفه پدر و مادر در قبال فرزندان ۱۴
- ۵- وظیفه‌ی والدین در نام‌گذاری فرزندان ۱۶
- ۶- تأمین حیات فرزندان وظیفه‌ی دیگر پدر است ۱۶
- ۷- وظیفه‌ی پدر حد و مرزی دارد که از آن نباید گذشت ۱۷

مقدمه مترجم

بسم الله الذي علم بالقلم علم الإنسان ما لم يعلم، نحمده ونصلي على رسولہ الکریم. اما بعد.

نقل است که فرزندانان را بر اساس سه خصلت تربیت نمایید: دوست داشتن پیامبر اکرم ﷺ، دوست داشتن اهل بیت او و تلاوت قرآن مجید.^۱ قطعاً فرزندانانی که بر پایه‌های فوق، تربیت شوند خداوند متعال آنان را به اوج عزت و عظمت نایل می‌گرداند.

وظیفه پدر و مادر در قبال تربیت فرزند، بسیار سنگین است؛ باید آنان از هنگام تولد تا وقتی که فرزند به سن بلوغ رسیده و روی پای خود می‌ایستد مواظب او بوده و او را به بهترین روش تربیتی که رسول اکرم ﷺ و بزرگان دین بیان فرموده‌اند، تحت نظارت و کنترل خود تربیت کنند. خداوند متعال در این مورد می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ [التحریم: ۶].

ترجمه: «ای مؤمنان! خود و اهل خود را از آتش (دوزخ) حفظ کنید».

منظور از نجات دادن خانواده و فرزندان از آتش جهنم، دور نمودن آنان از اعمالی است که سبب دخول آنان به جهنم می‌شود.

پدر و مادر با اخلاق و رفتار درست باید الگوی عملی برای فرزند باشند. داستان زندگی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و صحابه و غزوه‌های آن حضرت صلی الله علیه و آله را برای آنان تعریف نمایید. چنان که صحابه رضی الله عنهم می‌گفتند: ما داستان غزوات رسول اکرم صلی الله علیه و آله را برای فرزندانمان تعریف می‌کردیم.

پدر و مادر هر دو در تربیت فرزند نقش دارند، اما چون در دوران کودکی وابستگی فرزند به مادر بیشتر از پدر است؛ نقش مادر در تربیت فرزند، تأثیر بیشتری دارد.

اقبال به زنان مسلمان توصیه می‌کند که به دختر گرامی رسول اکرم صلی الله علیه و آله تاسی نمایند تا مردانی همچون حسین در دامن خود، تربیت کنند:

مزرع تسلیم را حاصل بتول	مادران را اسوه کامل بتول
آن ادب پرورده صبر و رضا	آسیا گردان و لب قرآن سرا
فطرت تو جذبه‌ها دارد بلند	چشم بنوش از اسوه زهرا بلند
تا حسینی شاخ تو برآورد	موسم پیشین به گلزار آورد

بنابر این، مادران باید نقش و تأثیر خود را باور داشته باشند و در تربیت فرزندان عزیز خود از هیچ تلاشی دریغ نورزند.

کودک هر آنچه دارد از آغوش مادر است	گر زشت باشد و اگر نیک اختر است
خوبی که از نخست کسی را بر سر نشست	او را همواره تا به دم مرگ بر سر است
در دفتر معلم و آموزگار نیست	آن تربیت که زاده دامان مادر است
رفتار مادر از پی سرمشق کودکان	بهرتر از هر کتاب و زهر گونه دفتر است

اگر تاریخ را ورق بزنیم می‌بینیم که مادران بزرگ و نیکوکار با دعا و توجهاتشان توانستند فرزندان بزرگی را به جامعه تحویل بدهند.

شوقی می‌گوید:

یتیم کسی نیست که پدر و مادرش مرده باشند و او را بی‌پناه و درمانده بر جای گذاشته باشند. بلکه یتیم واقعی کسی است که مادری بی‌توجه و پدری سرگرم و

مشغول به کار خود دارد.

کتاب حاضر توسط یکی از نویسندگان عرب بنام عبدالقادر شیخ ابراهیم در رابطه با همین موضوع (تربیت فرزندان) به نگارش درآمده است. بنده بعد از مطالعه آن، تصمیم گرفتم آنرا به زبان فارسی ترجمه کنم تا بدین وسیله توانسته باشم خدمتی هر چند کوچک به جامعه عرضه نمایم. ترجمه آنرا به پدر و مادران آگاه که به تربیت فرزندان شان علاقه مند می باشند تقدیم می دارم.

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ
إِمَامًا﴾ [الفرقان: ۷۴].

ام عزیز الرحمن نور النساء ملازاده

زمستان ۱۳۸۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حقوق فرزند بر والدین

حقوق فرزند بر پدر قبل از تولد، آغاز می‌شود. و این حق، توجه برای انتخاب مادر خوب و رعایت نمودن عوامل وراثت از یک طرف، و فراهم نمودن محیط سالم برای سرپرستی فرزندان از جانب دیگر می‌باشد.

خداوند متعال در قرآن مجید به صراحت به این مسأله اشاره فرموده است:

﴿الْحَبِیْبَاتُ لِلْحَبِیْبِیْنَ وَالْحَبِیْبُوْنَ لِلْحَبِیْبَاتِ ۖ وَالطَّیِّبَاتُ لِلطَّیِّبِیْنَ
وَالطَّیِّبُوْنَ لِلطَّیِّبَاتِ ۖ اُولٰٓئِكَ مُبَرَّءُوْنَ مِمَّا یَقُولُوْنَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ
كَرِیْمٌ ﴿۱۸﴾﴾

ترجمه: «زنان ناپاک، از آن مردان ناپاکند و مردان ناپاک از آن زنان ناپاکند، و زنان پاک متعلق به مردان پاکند، و مردان پاک متعلق به زنان پاکند. آنان از نسبتهای ناروایی که به آنان داده می‌شود مبرا و منزه اند. (به همین دلیل) ایشان از مغفرت الهی برخوردارند و دارای روزی ارزشمندی می‌باشند (که بهشت جاویدان و نعمتهای غیر قابل تصور آن است)».

ابن کثیر از عبدالرحمن بن زید بن اسلم، روایت می‌کند که اومی گوید: زنان خبیث و ناپاک متعلق به مردان ناپاک، و مردان خبیث و ناپاک از آن زنان ناپاک و زنان پاک، شایسته مردان پاک و مردان پاک از آن زنان پاک می‌باشند.

آیه مبارکه به این موضوع اشاره می‌نماید که ویژگی مرد پاک موافق با زن پاک، و ویژگی زن پاک موافق با مرد پاک است.

بعضی از مفسران از این آیه برای برائت و پاکی سیده عایشه رضی الله عنها قبل از اینکه برائت وی در قرآن نازل شود، استدلال کرده اند. ابن کثیر می‌گوید: خداوند عایشه رضی الله عنها را برای همسری پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به این دلیل انتخاب کرد که وی پاک بود و از هر انسان پاکی پاک‌تر بود، و اگر نعوذ بالله، ایشان ناپاک می‌بود هم به لحاظ شرعی و هم به لحاظ رتبه و ارزش برای همسری پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم صلاحیت نمی‌داشتند. اما چنین نبود بلکه به دور از هر شائبه‌ی پلیدی، در عین پاکی و نزاهت قرار داشت. چنانکه خداوند عزوجل می‌فرماید: ﴿أَوْلَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ﴾ [النور: ۲۶]. یعنی: آنان از آنچه اهل افک و دشمنان اسلام می‌گویند به دور و پاک می‌باشند. ﴿أَلْهَمَ مَغْفِرَةً﴾ [النور: ۲۶]. یعنی: به سبب دروغ‌ها و تهمت‌های ناروایی که در حق آنان گفته شده مورد مغفرت خداوند قرار گرفتند. ﴿وَرَزَقُ كَرِيمٌ﴾ [النور: ۲۶]. یعنی: برای آنان در باغهای پر نعمت بهشت از جانب خداوند رزق پاکیزه و خوب وجود دارد. و در این آیه خداوند متعال به عایشه رضی الله عنها وعده داده است که در بهشت نیز همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خواهد بود.

در روایات آمده است: که در زمان جاهلیت یکی از اصحاب با زنی بدکار خویشاوندی داشت و هنگامی که مسلمان شد تصمیم گرفت با وی ازدواج کند. لذا از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در این مورد مشورت خواست. خداوند متعال در جواب درخواست او آیه ذیل را نازل فرمود:

﴿الْحَيِّثُ لِلْحَيِّثِينَ وَالْحَيِّثُونَ لِلْحَيِّثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ...﴾ [النور: ۲۶].

در احادیث و سنت نبوی شریف نیز برای انتخاب نمودن همسر صالح و نیک برای ازدواج امر شده است، چنانکه رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «تُنكحُ المرأةَ لأربعٍ: لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا، فَأَظْفَرُ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ»^۱. ترجمه: «زن بخاطر چهار چیز نکاح کرده می‌شود: بخاطر مالش، نسبش، جمال و زیبایی‌اش و دینش، فقط دیندار را انتخاب کن دستهایت پر رونق می‌شود».

بله می‌بینیم که رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در حدیث مزبور مردان را به ازدواج با همسر دیندار تشویق می‌نماید. اگر همه مردان به این دستور رسول گرامی عمل نمایند، بدون شک به هدف و مقصد والای ازدواج که همانا عفت و پاکدامنی و تشکیل خانواده‌ای مؤمن و خوب است، نایل خواهند آمد.

حکمت و فلسفه این دستور رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این است که زن در زندگی، شریک و مونس مرد می‌باشد. اگر زن، دیندار باشد، فرزندان صالحی بدنیا آورده و تربیت صحیح اسلامی می‌نماید. و اگر دین نداشته باشد فرزندان ناصالح و بدور از اخلاق اسلامی بدنیا خواهد آورد، چون اخلاق خوب و پدر و مادر در فرزند اثر می‌گذارد و رفتارها به یکدیگر سرایت می‌کند. دامن مادر، محل رشد و نمو فرزند می‌باشد. زیرا فرزند در هر کاری از مادر تأسی می‌جوید و او را الگوی زندگی خود می‌داند. به همین علت رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در حدیثی دیگر می‌فرماید: «تَحَيَّرُوا لِطُفْئِكُمْ وَأَنْكِحُوا الْأَكْفَاءَ وَأَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ»^۲. ترجمه: «برای نطفه‌های خود (زنان پاکیزه و دین دار) را انتخاب کنید، و زنان در خور و شایسته‌ی خود را نکاح کنید و به افراد شایسته زن بدهید».

و در حدیثی دیگر می‌فرماید: «تزوجوا الحجز الصالح، فإن العرق دساس»^۳.

۱- بخاری (۵۰۹۰) و مسلم (۲۶۶۱).

۲- روایت ابن ماجه و آل‌بانی آنرا صحیح دانسته است.

۳- روایت دیلمی در مسند فردوس و آل‌بانی آنرا موضوع (ساختگی) دانسته است.

ترجمه: «اصول (زنان) پاکدامن را ازدواج کنید، چون رگ گراينده است»، الحجز: أصل و محل رشد. والصالح: کنایه از عفت می‌باشد.

معنی حدیث این است که اگر مرد با زنی صالح ازدواج کند فرزندی بدنیا می‌آورد که با خانواده همسر در عمل و اخلاق و غیره مشابَهت خواهد داشت.

آری! برادر مسلمانم نگاه کن که اسلام تا چه اندازه به فرزندان توجه دارد، از ابتدای پیدایش و چگونگی پیدایش؟.

این توجه بالای اسلام، با انتخاب درست همسر صالح و شایسته برای تشکیل خانواده‌ای مسلمان و بدنیا آوردن فرزندان صالح و نیکوکار تحقق می‌یابد.

بعد از ازدواج، مرحله تولد فرزندان می‌رسد. در این زمان است که رابطه میان زن و شوهر و اساس خانواده مستحکم می‌شود. در این هنگام فضای خانواده عوض و مرحله تربیت و توجه به فرزندان آغاز می‌گردد و احساسات جدیدی در خانواده ایجاد می‌شود که پدر و مادر را وادار به فراهم نمودن محیطی سالم برای تربیت فرزندانشان می‌کند.

در این رساله، حقوق فرزندان بر والدین و وظیفه والدین درباره فرزندان را بیان خواهیم کرد.

۱- وظیفه‌ی مادر در برابر طفل خود - شیر دادن به کودک خویش -

خداوند متعال به مادر امر فرموده است که فرزندش را دو سال کامل شیر بدهد. قرآن مجید بر این امر تأکید می‌کند چنانکه می‌فرماید: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَّمَّ الرَّضَاعَةَ﴾ [البقرة: ۲۳۳]. ترجمه: «مادران (اعم از مطلقه و غیر مطلقه) دو سال تمام فرزندان خود را شیر می‌دهند، هر گاه یکی از والدین یا هر دوی ایشان خواستار تکمیل دوران شیرخوارگی شود».

علم جدید فواید دو سال شیردهی مادر به کودک از پستان خودش را ثابت کرده است که شیر مادر مناسب‌ترین و بهترین غذا برای کودک می‌باشد. زیرا شیر مادر

مطابق آب و هوا و فصل‌ها تغییر می‌کند. در زمستان، گرم و در تابستان، سرد است تا با مزاج طفل سازگاری داشته باشد و نوشیدنی گوارا برای او در هر فصلی باشد. همچنین از نظر جسمی و روحی، کودک سالم و خوب، کودکی است که به مدت دو سال کامل از مادرش شیر بنوشد. زیرا چنین بچه‌ای در این مدت دو سال، عواطف و احساسات مهربانی، نرم دلی، لطف مادری، و نهایت رحمت را از مادر می‌گیرد و به ارث می‌برد.

وقتی الله عزوجل می‌فرماید: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنَ كَامِلَيْنِ﴾ می‌خواهد ثابت کند که شیر دادن مادر به بچه در مدت دو سال، هیچ بیماری و ضرری را متوجه مادر نمی‌سازد.

آن کسانی که شیر دادن را ضرری برای مادران می‌دانند و علیه آن تبلیغات می‌نمایند ضعیف‌الایمان و شیطان هستند که این تبلیغات بی‌اساس را به راه انداخته‌اند. باید دانست که آنان هیچگونه هم‌خوانی‌ای با شرع مقدس اسلام ندارند. خداوند، ذاتی است که افراد فاسد را از مصلح می‌شناسد، چنانکه می‌فرماید: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [الملک: ۱۴]. ترجمه: «بدان، آن کسی که انسان را آفرید، می‌داند و او باریک بین و آگاه است».

در علم طب ثابت شده است زنی که به کودکش شیر نمی‌دهد در معرض ابتلا به بیماریهای پستان قرار دارد... پس به یقین خداوند آفریدگار، دانا و پاک و برتر است.

۲- وظیفه‌ی پدر در قبال فرزند نفقه دادن به او است

باید دانست که در اسلام، مسئولیت انفاق و تأمین هزینه‌های فرزندان به دوش پدر است چنانکه قرآن مجید بر این امر تأکید می‌نماید و می‌فرماید: ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [البقرة: ۲۳۳]. ترجمه: «بر هر فردی که برایش نوزادی دنیا آمد رزق و پوشاک آنان بر اساس عرف مرسوم، واجب است».

رسول اکرم ﷺ اجر انفاق پدر بر فرزندان را بیان فرموده است. گرچه حدیث به صراحت از خانواده سخن گفته اما بطور ضمنی، فرزندان را نیز در بر می‌گیرد.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمود: «دینارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدِينارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي رَقَبَةٍ وَدِينارٌ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلَى مَسْكِينٍ وَدِينارٌ أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ أَعْظَمُهَا أَجْرًا الَّذِي أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ»^۱. «دیناری که آن را در راه خدا خرج کردی و دیناری که آن را برای آزادی گردنی انفاق نمودی، و دیناری که آن را به مسکینی صدقه دادی، و دیناری که آن را برای خانواده ات خرج کردی. از میان همه‌ی این دینارها، بزرگترین اجر را دیناری دارد که بر خانواده‌ات خرج نموده‌ای».

و در روایتی آمده است که رسول الله ﷺ فرمود: «أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ وَدِينارٌ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلَى ذَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدِينارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^۲. «با ارزش ترین دیناری که شخص آنرا انفاق می‌نماید، دیناری است که بر خانواده‌اش و سواری‌اش در جهاد و بر یارانش در راه خدا - جهاد - انفاق می‌کند».

پدر بخاطر انفاق بر فرزندش، مستحق پاداش و ثواب نزد خداوند متعال می‌شود. همچنین اگر بر فرزندان محتاج و ضعیف و نابالغ خود، انفاق نکند گناهکار می‌گردد. رسول اکرم ﷺ در حدیثی می‌فرماید: «كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوْتُ»^۳. «برای گناه کار بودن شخص همین اندازه کافی است که شخصی را که تحت سرپرستی او است و با او غذا می‌خورد از بین ببرد».

۱- صحیح مسلم (۱۶۶۱).

۲- صحیح مسلم (۱۶۶۰). ۲ روایت ابوداود (۱۴۴۲) و احمد (۶۲۰۷)، ۶۵۲۷، ۶۵۳۴.

۳- ۶۵۴۷ ونگا صحیح مسلم (۱۶۶۲) و آلبنانی آنرا حسن دانسته است.

۳- تعلیم و تربیت فرزندان، وظیفه‌ی دیگر پدر است

تعلیم و تربیت فرزندان و وادار کردن آنان به کارهای نیک و درست و باز داشتن آنها از کارهای زشت، وظیفه‌ی سنگین پدر می‌باشد. زیرا این مسأله به دنیا و آخرت آنان و سعادت و شقاوت آنان، ارتباط دارد.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ۶]. ترجمه: «ای کسانی که ایمان آورده اید! خودتان و خانواده‌هایتان را از آتشی که سوخت آن مردم و سنگها است، دور نگه دارید». آیه فوق هشدار می‌دهد که از آتش جهنم است، کدامین آتش؟ آتشی که سوخت آن مردم و سنگ است، و مسئولان آن فرشتگانی قوی و سر سخت هستند که هیچ گاه از دستور خداوند سرپیچی نکرده و آنچه به آن دستور داده می‌شوند، انجام می‌دهند. کسی که به ندای ملکوتی قرآن عظیم الشان گوش فرا ندهد به یقین خود را در خسارت و نقصان ابدی انداخته است. خداوند متعال می‌فرماید:

﴿قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [الزمر: ۱۵]. ترجمه: «بگو: زیانکاران واقعی کسانی هستند که (عمر و جان) خود را (به سبب گمراهی، و حتی عمر و جان اهل و عیال) و وابستگان خود را (با گمراهسازی)، در روز قیامت (هدر دهند و) زیانبار کنند. هان! زیان آشکار، واقعاً همین است».

اما انسان با کدامین وسیله خود و خانواده‌اش را از این آتش و آن خسارت و زیان همیشگی نجات بدهد؟

قطعاً انسان خود را با علم و عمل می‌تواند از این آتش و زیان ابدی نجات دهد. زیرا رفتار و کردار درست از علم مفید و اعتقاد سالم سرچشمه می‌گیرد. اگر علم مفید و درستی وجود داشته باشد، از کجا و چطور انسان می‌تواند از رفتار درست

اسلامی و صحیح برخوردار شود؟ بدین سبب بر هر پدر مسلمان لازم است که فرزند خود را از ابتدای کودکی، علم دین بیاموزد، علمی که راه و روش زندگی و سعادت دنیا و آخرت را برای آنان بیمه کرده و تأمین نماید.

چنانکه الله جل جلاله در قرآن مجید به پیامبر محبوبش دستور می‌دهد که خانواده‌اش را به نماز وادار نماید: ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾ [طه: ۱۳۲]. ترجمه: «خانواده‌ات را به نماز دستور بده و خود نیز بر آن پای بند باش».

این لقمان رضی الله عنه است که فرزندش را به نماز، و به کار نیک دستور داده و از منکرات باز می‌دارد. چنانکه الله تعالی از قول لقمان در قرآن مجید می‌فرماید: ﴿يَبْنَئِي أَقِيمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝۱۷﴾ [لقمان: ۱۷]. ترجمه: «ای پسر عزیزم! نماز را چنانکه شایسته است بخوان، و به کار نیک دستور بده و از کار بد، نهی کن، و در برابر مصائبی که به تو می‌رسد شکیبا باش، اینها کارهایی (اساسی و مهمی) است که باید بر آن عزم را جزم کرد و ثبات ورزید».

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

«مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاصْرِبْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ»^۱. ترجمه: «در هفت سالگی، فرزندان را به نماز امر نمایید، و در ده سالگی آنان را بخاطر ترک نماز، کتک بزنید و رختخواب‌هایشان را از یکدیگر جدا کنید».

حکمت کتک زدن فرزندان بخاطر ترک نماز این است که آنان به نماز خواندن، عادت نمایند و تا زمان بلوغ با آن، انس بگیرند.

۱- روایت ابوداود (۴۱۸) و احمد (۶۴۰۲ و ۶۴۶۷) و آلبانی آنرا صحیح دانسته است.

و حکمت جدا نمودن رختخواب فرزندان از یکدیگر به این دلیل است که از وسوسه شیطان و خطر شهوت پرستی در امان باشند، زیرا در این مرحله از عمر، بیم آن می‌رود که به فساد و فحشا کشیده شوند. چرا که سن نوجوانی، سن خطرناکی است. به همین خاطر، رسول خدا ﷺ به جدا نمودن رختخواب بچه‌ها در این سن و آموختن ادب و اطاعت دستورات الهی و حفاظت احکام او، امر فرمودند.

۴- وظیفه پدر و مادر در قبال فرزندان

پدر و مادر باید عدالت را در همه موارد - تربیت، نفقه، محبت و دلسوزی - درباره فرزندانشان رعایت نمایند تا در دل فرزندان به علت بی‌عدالتی نهال کینه و حسادت و دشمنی کاشته نشود. زیرا دشمنی برادران یوسف با یوسف به همین خاطر بود که متوجه شدند پدرشان یعقوب یوسف را بیشتر از آنان دوست دارد. لذا با او دشمن شدند و نسبت به او حسد ورزیدند و طرح قتل او را پیاده کردند، چنانکه الله ذوالجلال می‌فرماید: ﴿إِذْ قَالُوا لَيُؤَسَّفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿۸﴾ أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَهُ أَيُّكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿۹﴾﴾ [یوسف: ۸-۹]. ترجمه: «هنگامی که (برادران پدری یوسف) گفتند: یوسف و برادرش (بنیامین که از یک مادرند) نزد پدرمان از ما محبوب‌ترند، در حالی که ما گروه نیرومندی هستیم (و از آن دو برای پدر سودمندتر می‌باشیم) مسلماً پدرمان در اشتباه روشنی است.»

یوسف را بکشید، یا او را به سرزمینی (دور دست) بیفکنید، تا توجه پدرتان فقط با شما باشد (و تنها و تنها شما را دوست داشته باشد و به شما مهر ورزد) و بعد از آن (از گناه خود پشیمان شوید و توبه می‌کنید و) افراد صالحی خواهید گشت (چرا که خدا توبه‌پذیر است و پدر هم عذرتان را قبول می‌نماید).

آنچه تا اینجا بیان گردید حقوقی بودند که در سن کودکی فرزند، بر عهده پدر هستند. اما هنگامی که فرزند بزرگ و جوان می‌شود، در آن وقت بر پدر لازم است که

در عطایا و بخشش‌ها میان آنان عدالت را رعایت نماید تا پدر باعث دشمنی و کینه میان فرزندان نشود. چه بسا اتفاق می‌افتد که به جهت عدم عدالت پدر، فرزندان با پدر و برادران دشمن خواهند شد.

زیرا در این عصر بسیاری از پدران، بعضی از فرزندان را بر بعضی دیگر با دادن مال یا زمین یا چیزهای دیگر، فقط بخاطر عصبانی شدن بر یکی از فرزندان یا کوتاهی یکی از فرزندان در حق پدر، ترجیح می‌دهند. بدیهی است که این رفتار پدر، جنجال بزرگی بر پا می‌کند، و گاهی شده که همین فرزند محروم، به یک حیوان وحشی و درنده تبدیل شده و پدر و برادرانش را تهدید به قتل می‌کند، اگر چه تهدید خود را عملی نکند، و برادرش را که بر او ترجیح داده اند و در حقش امتیاز بیشتری قایل شده اند دشمن خود می‌داند و در طول زندگی، مانند دشمن با او رفتار خواهد کرد و رابطه‌ی اخوت بین آنان قطع خواهد شد.

دکتر سعد جاویش در یکی از گفتگوهایش که من نیز در آن جلسه حضور داشتم، گفت: شنیده‌ام که در همین روزها مادری یکی از پسرانش را با دادن اموالش بر فرزند دیگرش ترجیح داده است. فرزند محروم که پیش از این، مطیع مادرش بود وقتی متوجه این مسأله می‌شود، با تبری به مادر حمله می‌کند و او را به قتل می‌رساند.

قطعاً علت این حادثه اسفناک رعایت نکردن عدالت از جانب مادر در حق فرزندانش می‌باشد. آنهم بدون هیچ دلیل و توجیهی از جانب مادر!!!

متأسفانه امثال اینگونه حوادث در دنیا بسیار اتفاق می‌افتد. اگر انسان‌ها به شرع مقدس اسلام و دستورات رب العالمین پای بند بودند هرگز به این سیه روزی دچار نمی‌شدند.

آری، خداوند مفسد را از مصلح می‌شناسد و دستورات وی سد محکمی از وقوع شر بین خویشاوندان می‌باشند.

۵- وظیفه‌ی والدین در نام‌گذاری فرزندان

باید والدین برای فرزندان اسم‌های مناسب و خوبی را انتخاب نمایند. اسم‌های زشت و بی‌معنایی را که از جانب دوستان در مدرسه یا غیر مدرسه مورد تمسخر قرار بگیرند انتخاب نکنند. در غیر این صورت، آنان احساس حقارت می‌کنند و از نظر فکری و روحی ضعیف خواهند شد.

۶- تأمین حیات فرزندان وظیفه‌ی دیگر پدر است

وظیفه‌ی پدر است که از زندگی و سلامتی فرزند محافظت نماید و او را به قتل نرساند. زیرا اعراب دوران جاهلیت بر اثر جهالتشان دختران خود را بخاطر ترس از فقر کشته و زنده بگور می‌کردند. از فرط جهالت از این مهم غافل بودند که ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ یعنی: «خداوند روزی‌رسان و صاحب قدرت برتر می‌باشد». و آنان نیستند که فرزندان خود را روزی می‌دهند بلکه خداوند، رزاق است. خداوند متعال در کلام پاکش، آیات متعددی را بر مذمت این کار ناروای آنان که ناشی از جهل و قساوت قلبی آنان بود، نازل فرموده است: ﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ [الأنعام: ۱۴۰]. ترجمه: «مسلماً زیان می‌بینند کسانی که فرزندان خود را از روی سفاهت و نادانی می‌کشند».

و در آیه‌ای دیگر می‌فرماید:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَقِي نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ [الأنعام: ۱۵۱].

ترجمه: «بگو بیایید چیزهایی را برایتان بیان می‌کنم که پروردگارتان بر شما حرام نموده است. اینکه چیزی را شریک خدا قرار ندهید و به پدر و مادر، نیکی کنید و فرزندانتان را از ترس فقر و گرسنگی، (الآن یا آینده) مکشید (چرا که) ما به شما و ایشان روزی می‌دهیم (و روزی‌رسان همه مایم نه شما)».

و در آیه‌ای دیگر می‌فرماید:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا﴾ [الإسراء: ۳۱]. ترجمه: «و (از آنجا که روزی در دست خدا است) فرزندان را از ترس فقر و تنگدستی نکشید. ما آنان و شما را روزی می‌دهیم (و ضامن رزق همگانیم) بیگمان کشتن ایشان، گناه بزرگی است».

اعراب دوران جاهلیت فرزندان بی‌گناه را به خاطر ترس از فقر می‌کشتند. خداوند عزوجل آنان را از این عمل زشت باز داشت و به آنان گوشزد فرمود که روزی در دست خداوند رزاق می‌باشد.

به جهت تأکید و اطمینان آنان خداوند قدوس روزی صغیر و کوچک را قبل از بزرگترها ذکر فرمود: ﴿نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ﴾ عبدالله بن مسعود می‌گوید: گفتم: ای رسول خدا! کدام گناه بزرگتر است؟ فرمود: «أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ، قُلْتَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَشِيَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ، قُلْتَ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ أَنْ تُزَانِيَ بِحَلِيلَةِ جَارِكَ^۱». یعنی: «اینکه با خداوند که تو را آفریده، شریکی قرار بدهی. گفتم: بعد کدام؟ فرمود: اینکه فرزندی را از ترس اینکه با تو غذا بخورد بکشی. گفتم: بعد کدام؟ فرمود: اینکه با همسر همسایه ات زنا کنی».

بدیهی است که حدیث مزبور، دلیل این نکته نیز می‌شود که سقط عمدی جنینی که چهار ماه او کامل شده است، قتل محسوب می‌گردد چون روح در او دمیده شده است. به همین خاطر باید به شدت از آن پرهیز نمود.

۷- وظیفه‌ی پدر حد و مرزی دارد که از آن نباید گذشت

الله تعالی پدران را از زیاده روی و افراط در محبت فرزندان که باعث غفلت آنان از حقوق الله شود، منع کرده و برحذر داشته است.

۱- بخاری (۴۷۶۱، ۶۸۶۱، ۷۵۲۰) و مسلم (۱۲۴، ۱۲۵).

خداوند عزوجل به طور آشکار و بی پرده بیان فرموده است که زیاده روی و افراط در محبت فرزندان منجر به عاقبت ناخوشایندی می شود، و گویا که با فرزندان، دشمنی می کند و فرزندان دشمن او هستند. اگرچه قصد فرزندان، دشمنی و ضرر رساندن به پدر نیست اما وقتی محبت فرزندان به جایی برسد که فرزندان وظیفه ی دینی خود را فراموش کنند بمنزله ی دشمن او می شوند. خداوند متعال می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ﴾ [التغابن: ۱۴].

ترجمه: «ای مؤمنان! قطعاً بعضی از همسران و فرزندان، دشمنان شما هستند (شما را از راه خدا باز می دارند، و در عبادت و طاعت سست می گردانند) پس از ایشان، خود را بر حذر دارید».

ابن کثیر می گوید: «خداوند متعال خبر می دهد که بعضی از ازواج و فرزندان، دشمن همسران و پدران می باشند، این گونه که آنان را از عمل صالح، باز می دارند». خداوند متعال در آیه ای دیگر می فرماید: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ

وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿۱۵﴾ [التغابن: ۱۵]. ترجمه: «همانا اموال شما و اولاد شما فتنه و امتحان اند، و بدانید که نزد خداوند اجر عظیمی وجود دارد».

و در آیه ای دیگر می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿۹﴾ [المنافقون: ۹]. ترجمه: «ای مؤمنان! مبادا اموال و فرزندان شما را از یاد خدا غافل سازند. کسانی که چنین کنند (و اموال و اولادشان آنان را سرگرم و به خود مشغول دارد) ایشان، زیان کارند».

داستان پسری که خضر عليه السلام او را به قتل رساند و در سوره کهف ذکر شده است، فراموش نکنیم. خداوند متعال در این مورد می فرماید:

﴿وَأَمَّا الْعُلَمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَحَشِينَا أَنْ يُرْهَقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِمَّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾﴾ [الكهف: ۸۰-۸۱].

ترجمه: «و اما آن کودک (که او را کشتم) پدر و مادرش با ایمان بودند (و اگر او زنده می ماند) می ترسیدیم که سرکشی و کفر را بدانان تحمیل کند (و ایشان را از راه ببرد) ما خواستیم که پروردگارشان بجای او فرزندی پاکتر و پر محبت تری به آنان، عطا فرماید».

ابن کثیر می گوید: یعنی همین محبت فرزند است که گاهی پدر و مادر را وادار به کفر می کند. قتاده می گوید: هنگامی که این فرزند بدنیا آمد، پدر و مادرش خوشحال شدند. وقتی کشته شد بر او غمگین شدند و اگر این بچه زنده می ماند، سبب هلاکت آنان می شد.

ابن عباس به روایت از ابی بن کعب می گوید: رسول خدا ﷺ فرمود: «الْعُلَامُ الَّذِي قَتَلَهُ الْخَضِرُ طَبِيعَ يَوْمَ طَبِيعِ كَافِرًا»^۱. ترجمه: «پسری که خضر او را کشت در سرنوشت او کفر رقم زده شده بود که کافر جبلی و فطری بوده است».

آیات و احادیث مذکور، دلیل بر این است که مال و اولاد برای انسان امتحان و آزمایش از جانب الله ذوالجلال می باشند تا انسان مطیع از عاصی و گناهکار شناخته شود.

روزی رسول اکرم ﷺ خطبه می خواند ناگهان چشم مبارک او به حسن و حسین افتاد که به سوی آن حضرت ﷺ می آمدند. آنان پیراهن های سرخ رنگی به تن داشتند که گاهی می لغزیدند و می افتادند و باز بلند می شدند. وقتی آن حضرت آنان را در آن حال دید از منبر پایین آمد و هر دو را برداشت و نزد خودش جلوی منبر نشانده. سپس فرمود: «صَدَقَ اللَّهُ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ فَانظُرْتُ إِلَيَّ

۱- روایت صحیح مسلم (۴۳۸۶)، ابوداود (۴۹۰۵) و ترمذی (۳۱۵۰).

هَدَيْنِ الصَّبِيَّانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي
 وَرَفَعْتُهُمَا^۱. ترجمه: «خداوند و رسولش راست گفته اند که همانا اموال و اولاد شما
 امتحان و آزمایش هستند، به این دو بچه نگاه کردم که راه می‌رفتند و می‌لغزیدند و
 می‌افتادند، طاقت نیاوردم تا اینکه سخنم را قطع کردم و آنها را بلند کرده و آوردم».

وقتی فرزندان برای پدر و مادر امتحان و آزمایشی هستند، پس بر پدر و مادر لازم
 است که از خداوند متعال موفقیت و سربلندی از این امتحان را طلب نمایند.

موفقیت و سربلندی از این امتحان، زمانی امکان پذیر است که پدر و مادر
 دستورات الله و حقوق فرزندان را رعایت کنند، و از حدود و قوانین الله عزوجل
 تجاوز نکرده و محبت فرزندان سبب غفلت از یاد خدا نگردد.

از خداوند عزوجل می‌خواهیم که به ما هدایت عنایت نموده و از شر نفس
 اماره‌رهایی بخشد چرا که بی‌تردید هدایت دهنده‌ی راه حق و صراط مستقیم اوست.

۱- روایت ترمذی (۳۷۰۷)، نسائی (۱۳۹۶)، ابوداود (۹۳۵) وابن ماجه (۳۵۹۰) و آل‌بانی آنرا
 صحیح دانسته است.